

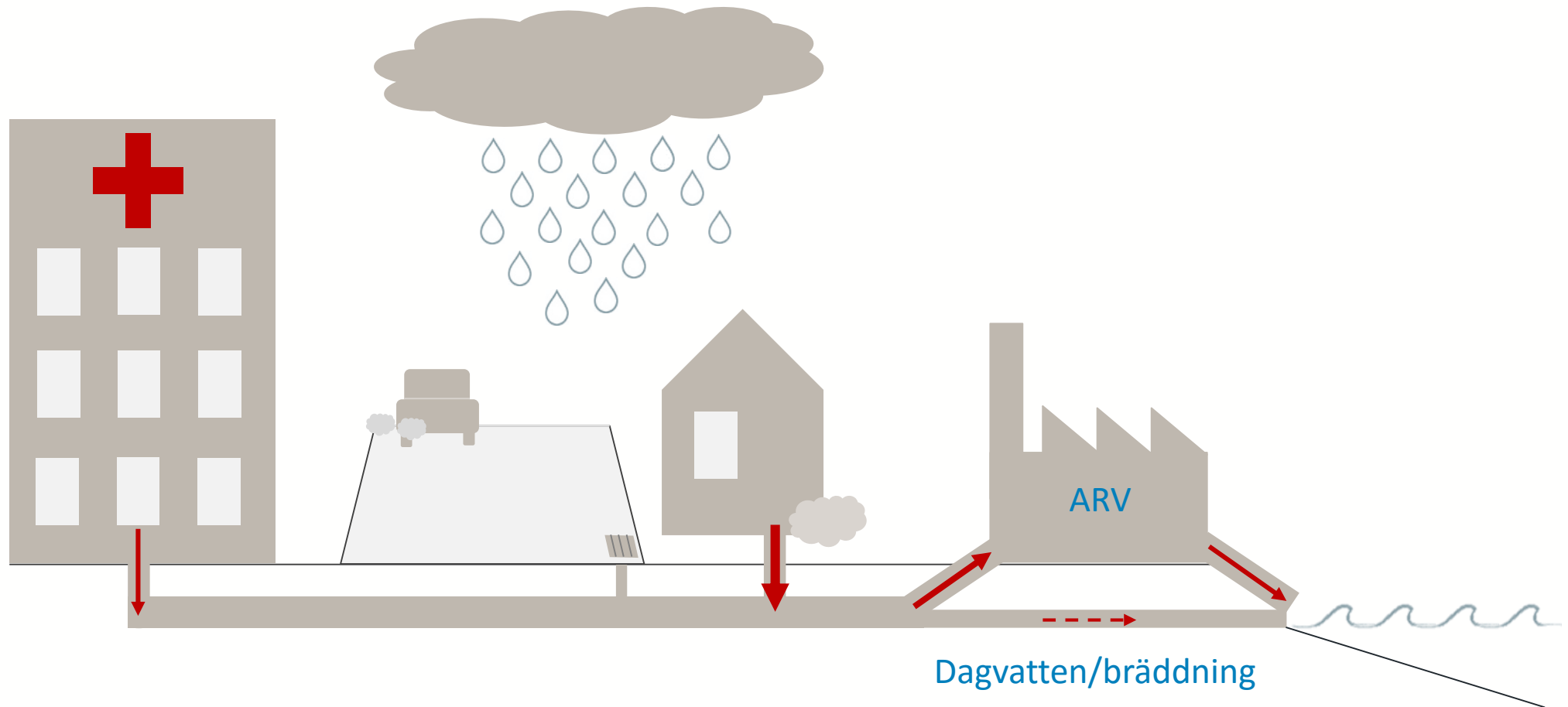
Rening från läkemedelsrester

Vad ska tas bort och varför?

Agenda

- Bakgrund
  - Vad händer på reningsverket?
  - Hur mycket släpper vi ut?
- Vad kan vi göra?
  - Kort om tre reningsmetoder
- Vad händer i världen?
- Vad händer i Sverige?
- Vad gör vi?
- Kostnader

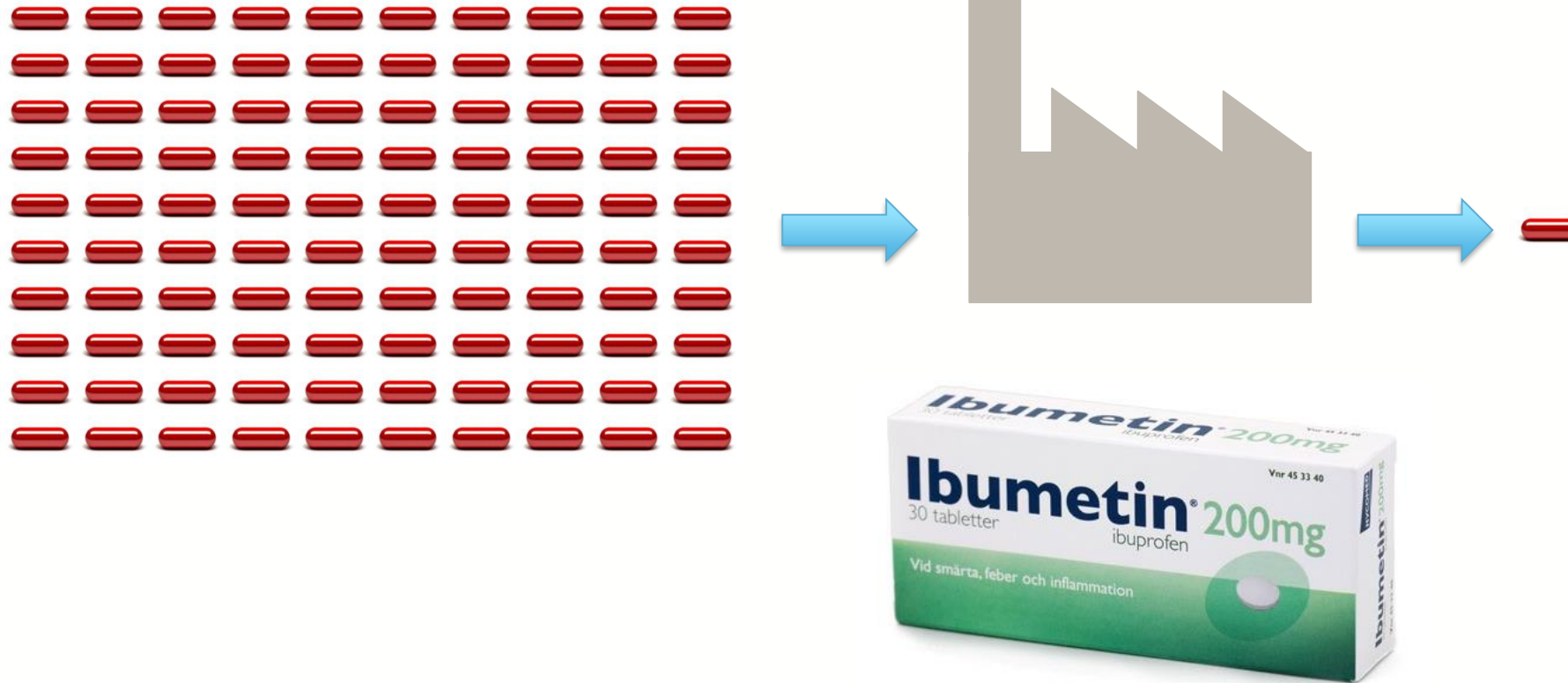
Vad är problemet?

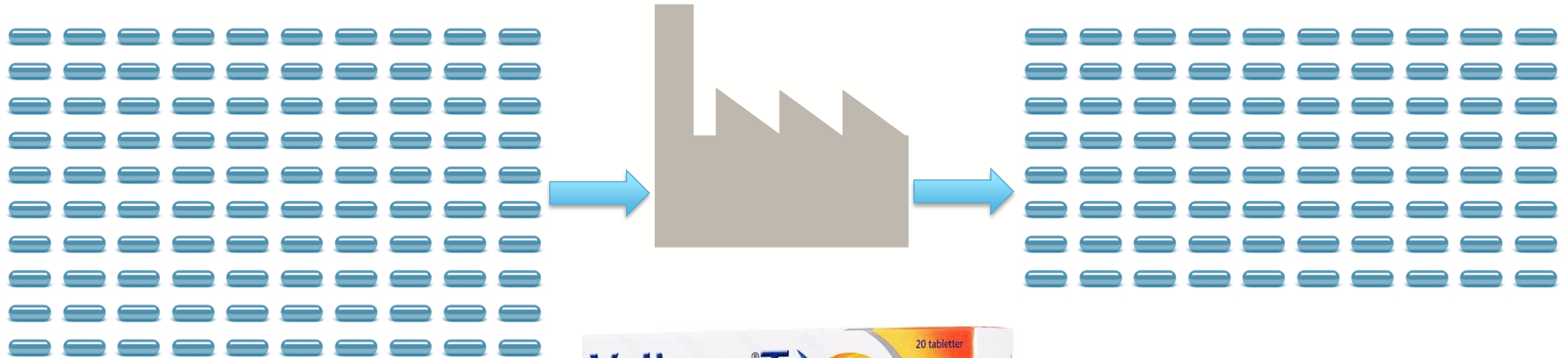
Vad händer i reningsverken?

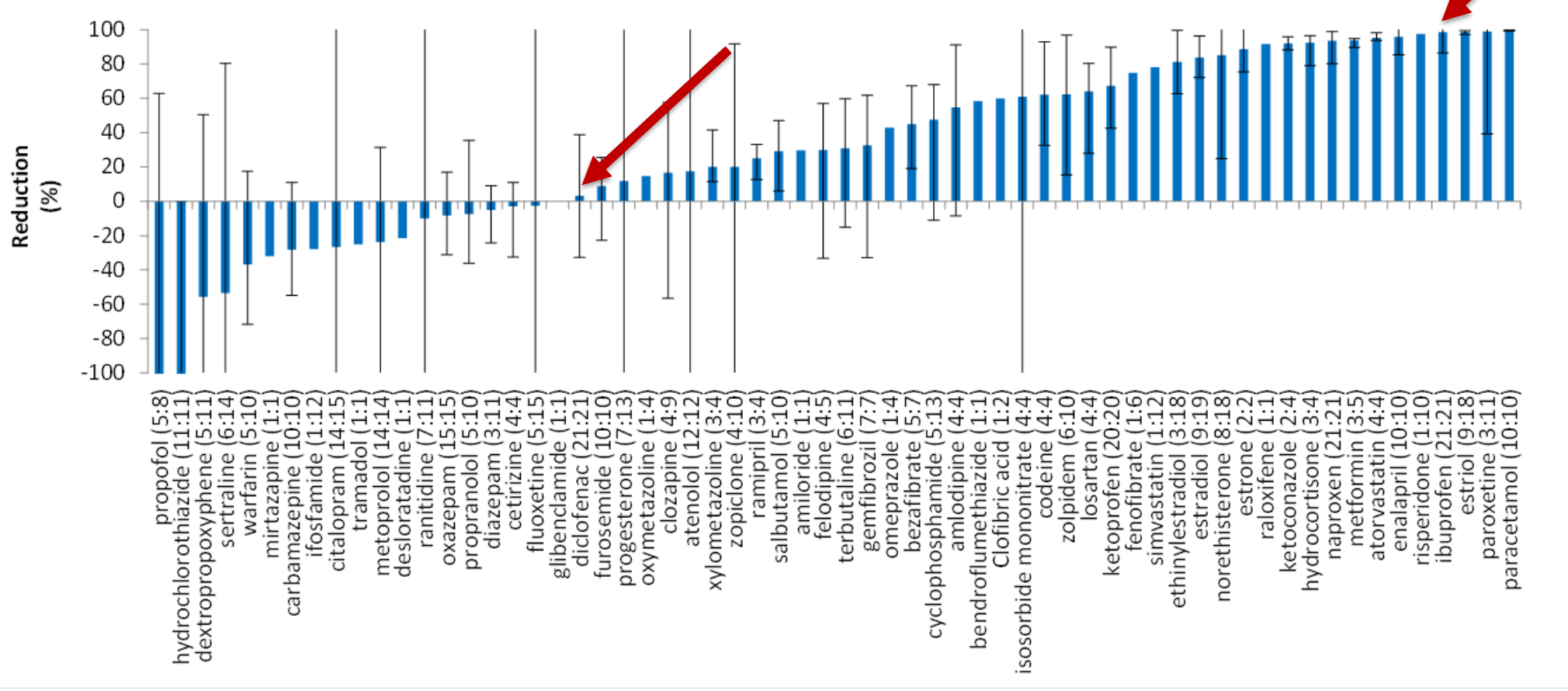
Vad händer i reningsverket?

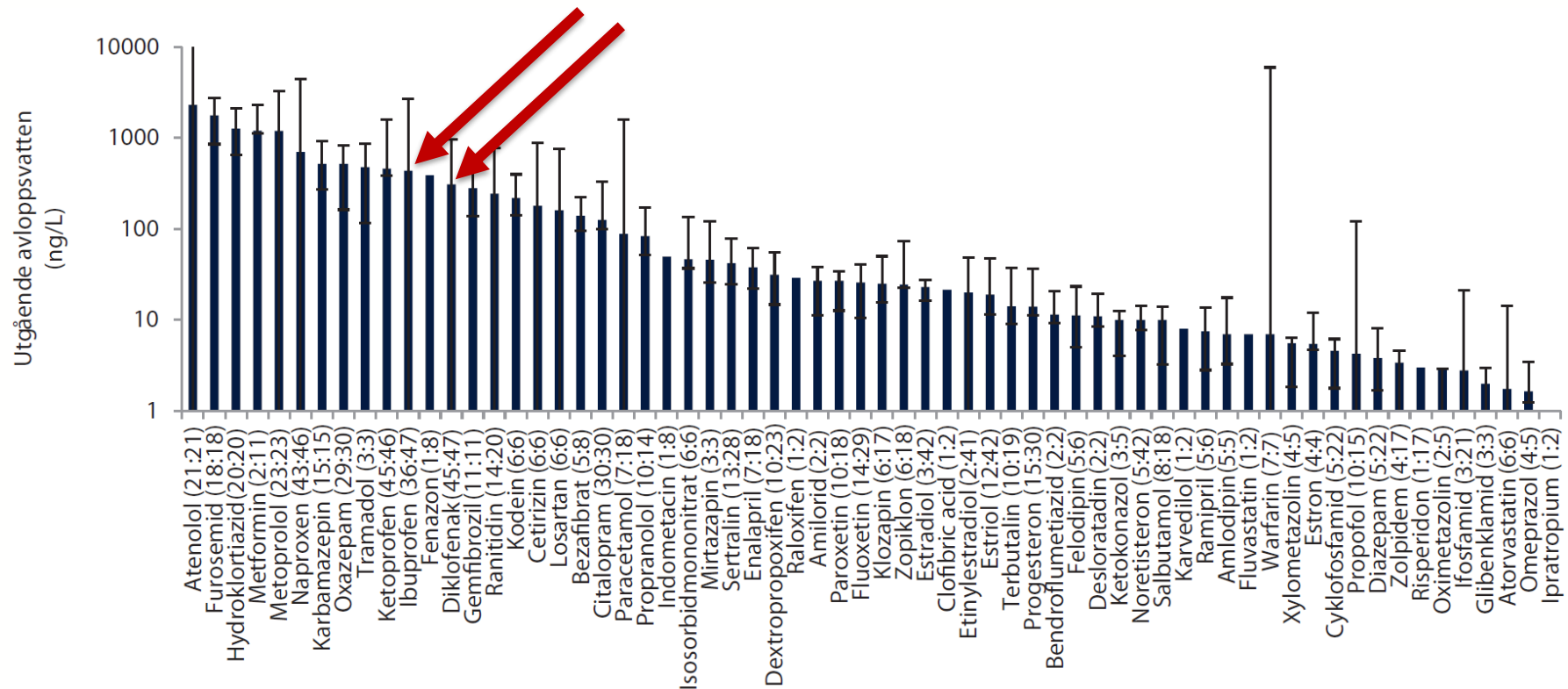
Vad händer i reningsverket?

Reduktion på reningsverk

Hur mycket släpps ut?

Median-koncentrationer i utgående vatten från svenska avloppsreningsverk (Falås m.fl., 2012).

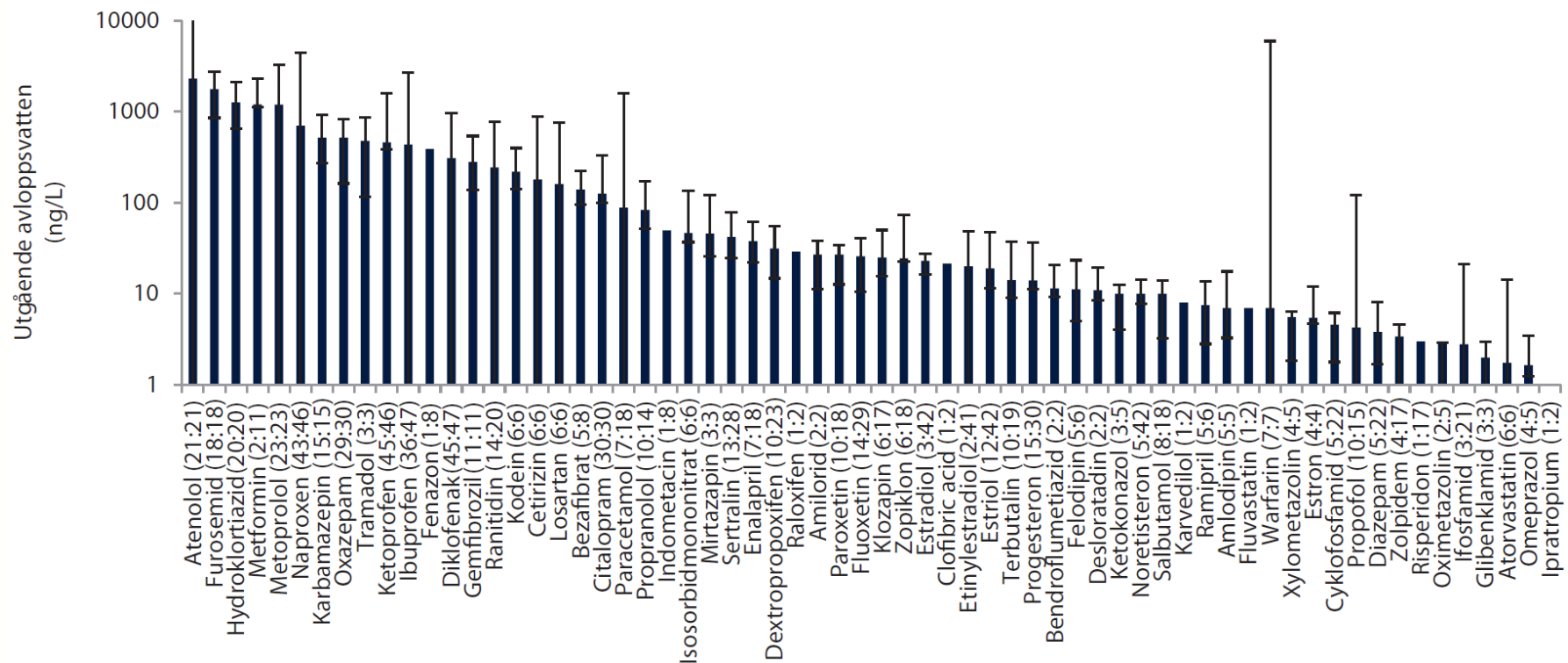
Hur mycket släpper vi ut?

- Ringsjön = ca 170 miljoner m³
- 2 g substans → 10 ng/L

10x

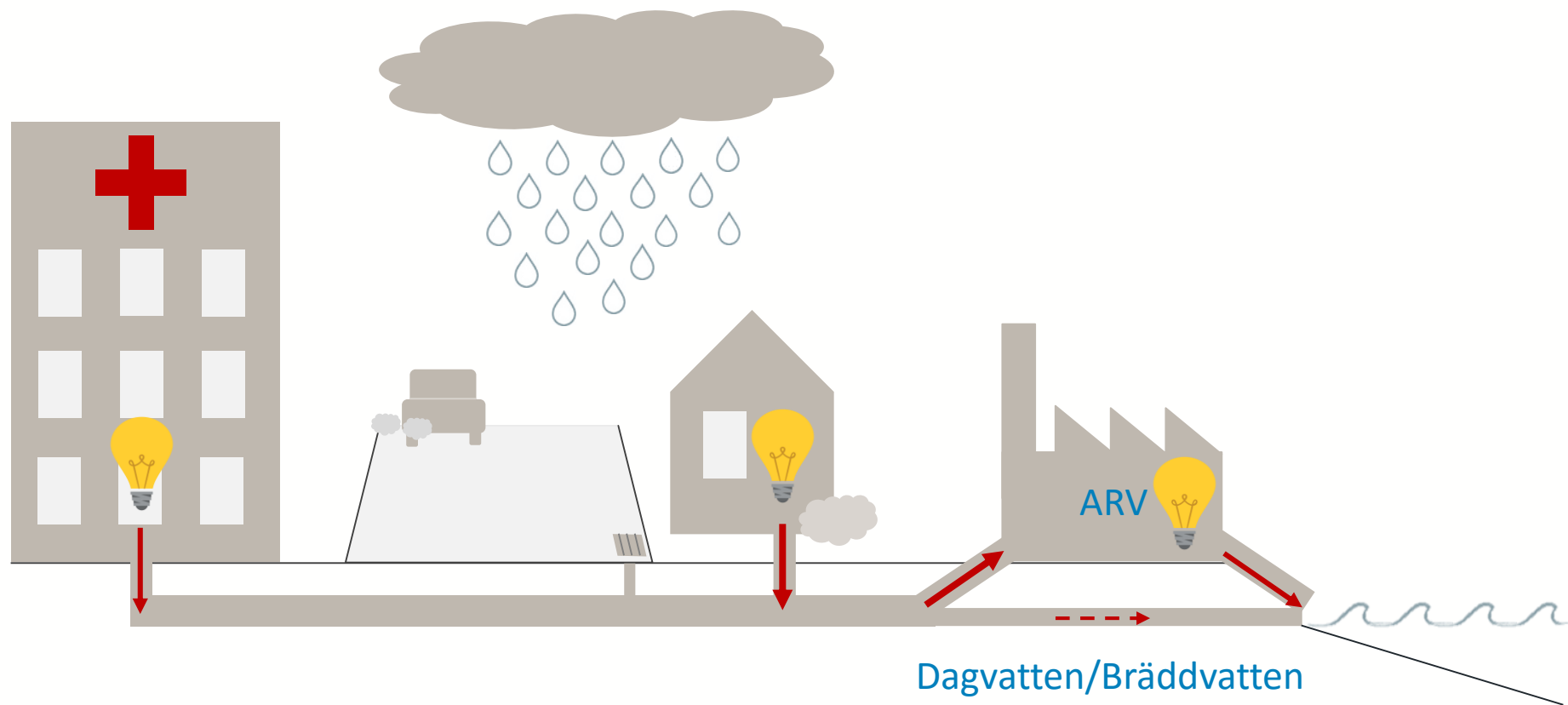

Hur mycket släpps ut?

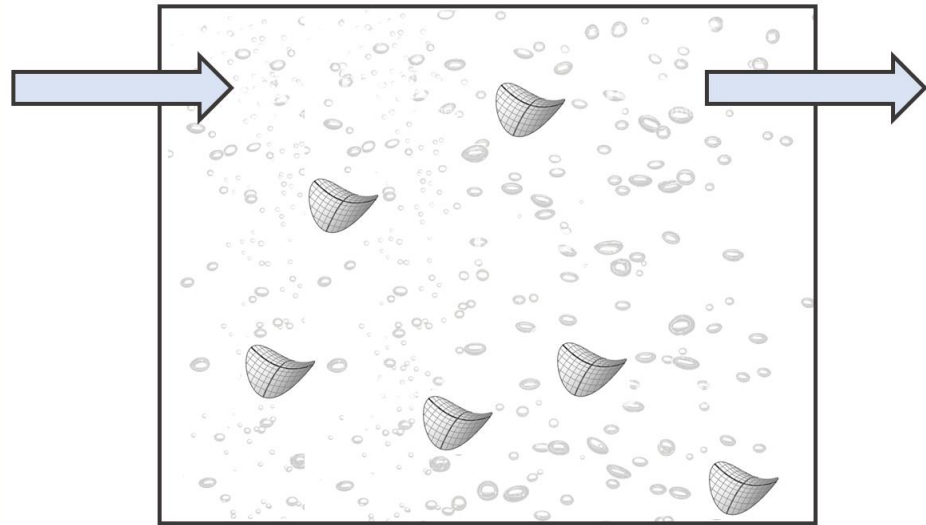
Median-koncentrationer i utgående vatten från svenska avloppsreningsverk (Falås m.fl., 2012).

Vad kan vi göra?

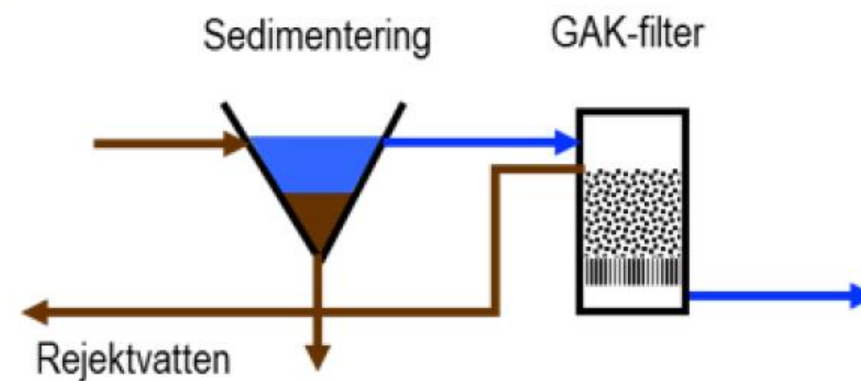
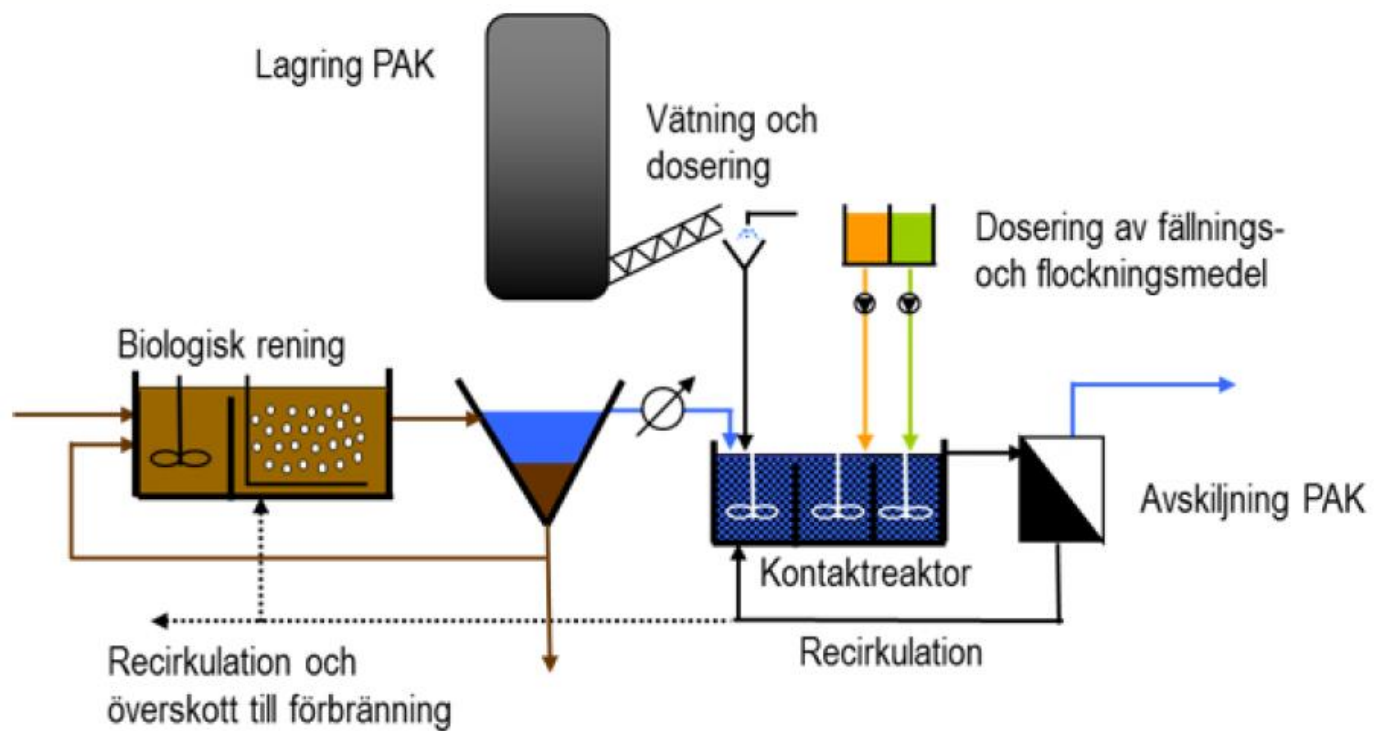
■ Läkemedelsrester

Utökad biologisk rening

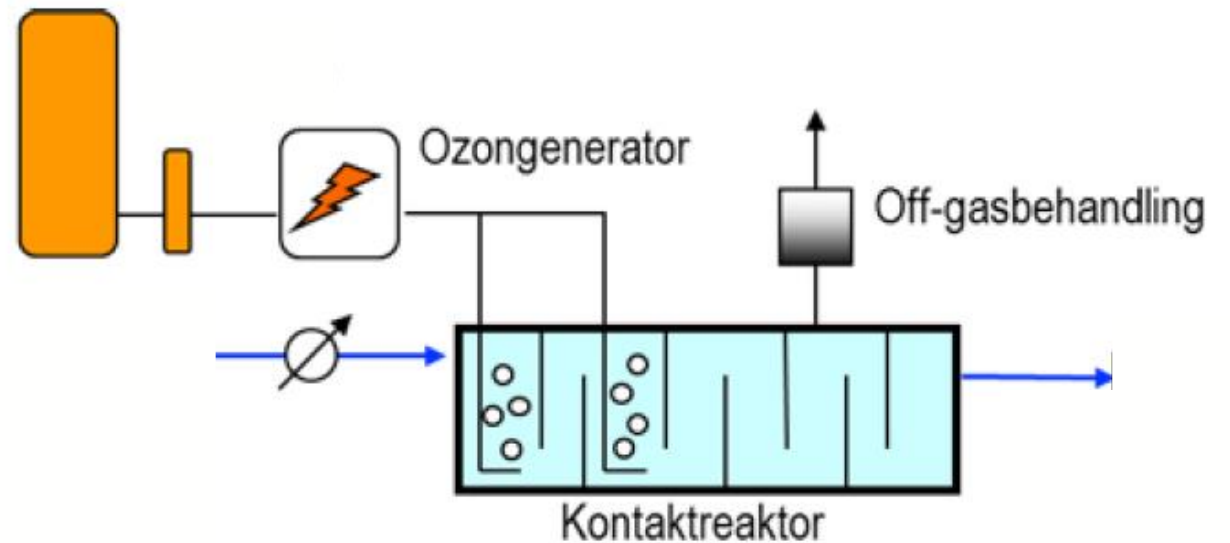
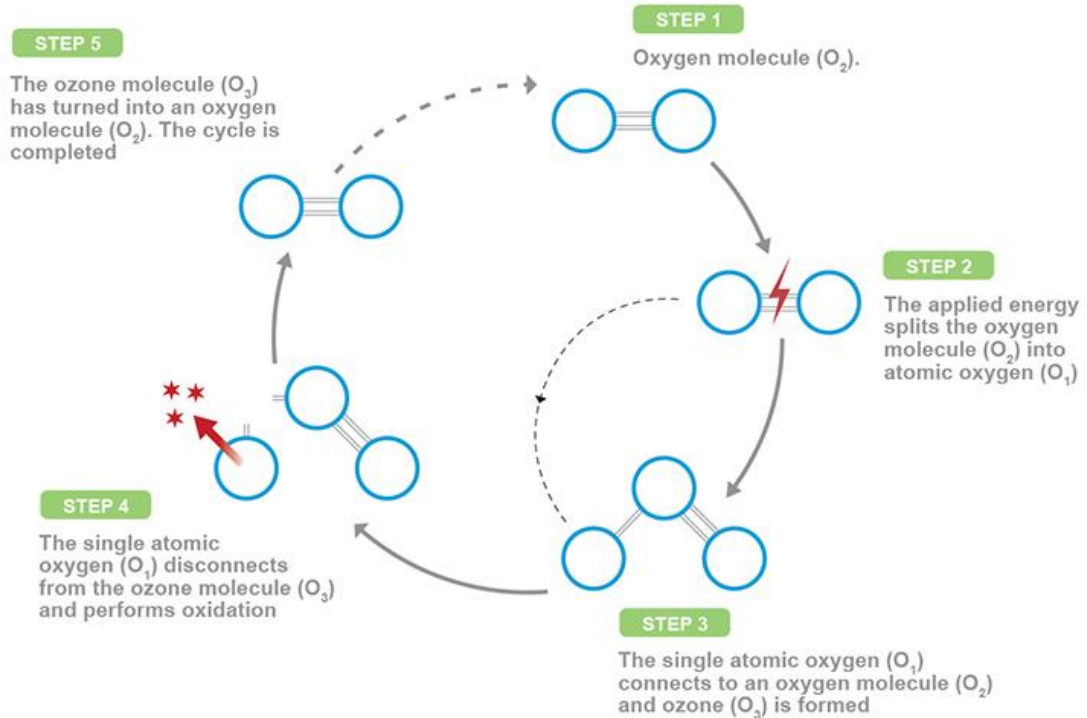
Aktivt kol

Pulver eller granuler av aktivt kol

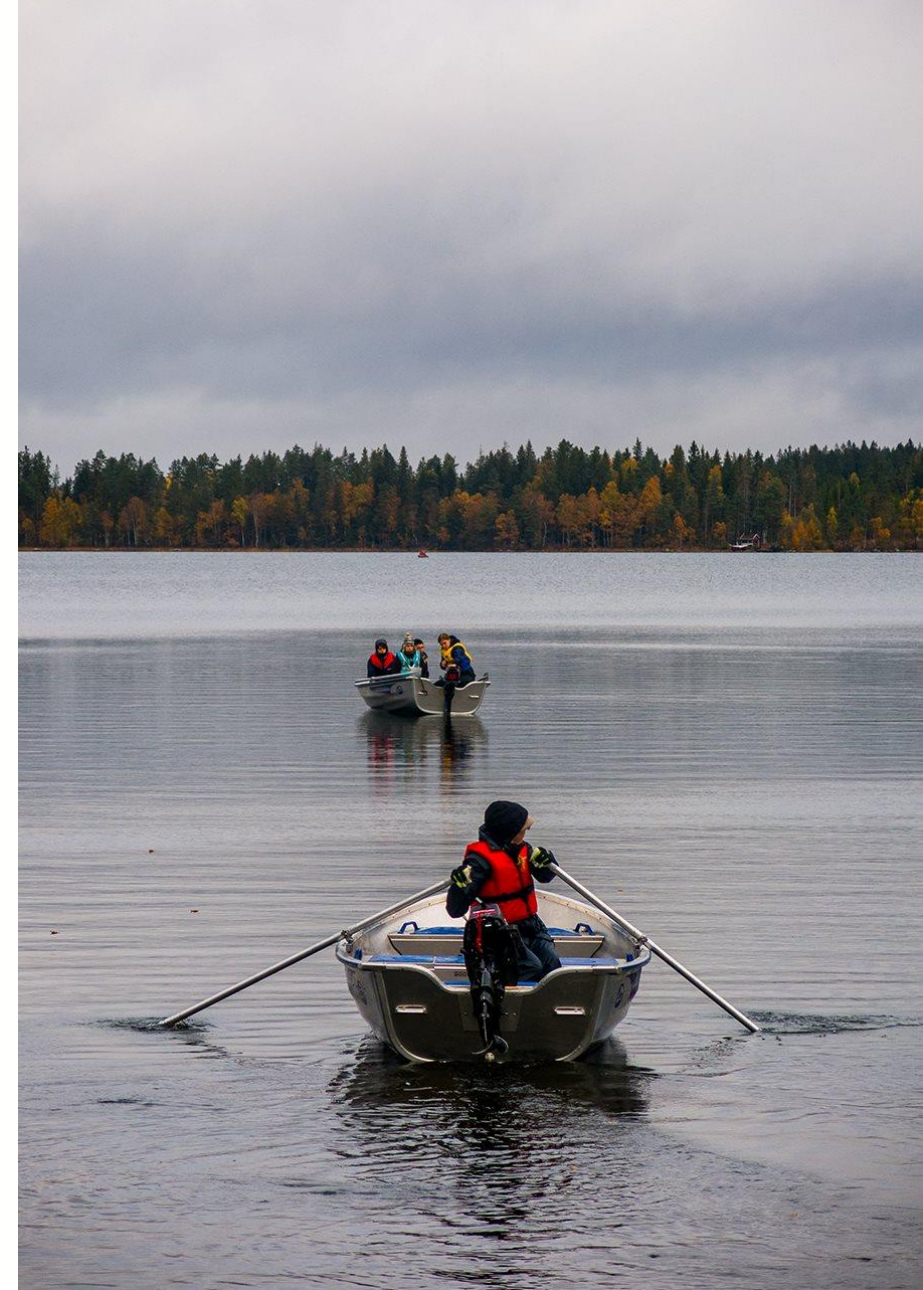
Rening med ozon

The Oxygen - Ozone - Oxygen cycle

Byråkrati

- EU-nivå
  - Ramdirektivet för vatten (2000/60/EC)
  - Förbättra ytvattenkvalitén
  - Bevakningslista (2013/39/EU)
- Nationell nivå
  - Prioriterade ämnen
  - SFÄ-klassificering

Föregångare

Grupp	Substans	Typ
1	Amisulprid	Läkemedel, antidepressivt
1	Karbamazepin	Läkemedel, lugnande
1	Citalopram	Läkemedel, antidepressivt
1	Karithromycin	Läkemedel, antibiotika
1	Diklofenak	Läkemedel, antiinflammatoriskt
1	Hydrochlorothiazid	Läkemedel, blodtryckssänkande
1	Metoprolol	Läkemedel, betablockerare
1	Venflaxin	Läkemedel, antidepressivt
2	Benzotriazol	Rostskyddsmedel
2	Candesartan	Läkemedel, blodtryckssänkande
2	Irbesartan	Läkemedel, blodtryckssänkande
2	Mecoprop	Biocid

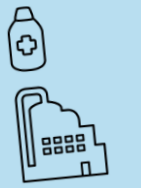

Vad händer i Sverige?

VA-teknik Södra Rapport Nr. 04 2015

Ozonering för nedbrytning av organiska mikroföroreningar

Pilottester i södra Sverige

Maja Ekblad
Michael Cimbritz
Filip Nilsson
Gustaf Ernst
Halham El-talawy
Susanne Tumlin
Kai Bester
Marinette Hagman
Ann Mattsson
Lena Blom
Liselotte Stålhandske
Jes la Cour Jansen

VA-aktuell delprojekt 1

LUSKA Läkemedelsutsläpp från Skånska Avloppsreningsverk 2017

Ett utvecklings- och samverkansprojekt på Högskolan Kristianstad - i samarbete med Region Skåne och 6 skånska reningsverksaktörer

Ola Svahn & Erland Björklund
Forskningsgruppen i Analytisk Kemi
Molab
Högskolan Kristianstad

Projektnummer Region Skåne: M219
Projektägare: Högskolan Kristianstad

Tekniska lösningar för avancerad rening av avloppsvatten

Christian Baresel, Jörgen Magnér, Kerstin Magnusson, Mikael Olschammar

ivl SVENSKA MILJÖINSTITUTET

Rapport Nr 2016/04

Rening från läkemedelsrester och andra mikroföroreningar

En kunskapssammanställning

Mikael Olschammar

NATUR VÄRDS VERKET

Avancerad rening av avloppsvatten för avskiljning av läkemedelsrester och andra oönskade ämnen

Behov, teknik och konsekvenser

Redovisning av ett regeringsuppdrag

RAPPORT 6766 • APRIL 2017

Utveckling

Sveriges första fullskaliga läkemedelsrening

Läkemedelsrening Tekniska Verken i Linköping bygger landets första fullskaliga reningsanläggning för läkemedelsrester vid Nykvarnsverket. Detta efter ett lyckat pilotprojekt med ozonteknik. ... [Läs mer](#)

VA-aktuellt

Våra projekt

RESVAV

Sydsvenskan

Ny metod hindrar medicin att nå havet

1 2 3 4 5

Publicerad 22 september 2014 05:30 · Uppdaterad 22 september 2014 05:30

Vårt Göteborg

Ryaverket testar ozonrening av avloppsvatten

Gustaf Ernest är processingenjör på Gryaab och sköter den nyinstallerade testanläggningen. Foto: Ellinor Günther

DN

Rester av p-piller i havet bekämpas med ozon

TREKOVPublicerad 22 september 2014 kl. 04:00

HD/NST Mats Roslund

Substans	Grupp	3 g O ₃ /m ³	5 g O ₃ /m ³	7 g O ₃ /m ³	10 g O ₃ /m ³
Diklofenak	Antiinflammatorisk	Green	Green	Green	Green
Ibuprofen	Antiinflammatorisk	Red	Yellow	Yellow	Yellow
Atenolol	Betablockerare	Red	Yellow	Green	Green
Metoprolol	Betablockerare	Yellow	Yellow	Green	Green
Ciprofloxacin	Antibiotika	Red	Red	Yellow	Green
Klaritromycin	Antibiotika	Red	Red	Red	Red
Sulfametoxazol	Antibiotika	Green	Green	Green	Green
Karbamazepin	Lugnande medel	Green	Green	Green	Green
Venlafaxin	Antidepressivt	Yellow	Yellow	Green	Green
Tramadol	Smärtstillande	Yellow	Yellow	Green	Green
Iohexol	Kontrastvätska	Red	Red	Red	Yellow
Karbendazim	Biocid	Yellow	Yellow	Green	Green
Diuron	Biocid	Yellow	Yellow	Yellow	Green

Vi skaffade fler pusselbitar

Rapporter, artiklar och examensarbeten

Journal of Hazardous Materials 347 (2018) 288–298

Contents lists available at ScienceDirect

Journal of Hazardous Materials

Journal homepage: www.elsevier.com/locate/jhazmat

Removal of ozonation products of pharmaceuticals in laboratory Moving Bed Biofilm Reactors (MBBRs)

Haittham El-taliawy, Monica Escola Casas, Kai Bester*

Department of Environmental Science, Aarhus University, Frederiksborgvej 399, Roskilde 4000, Denmark

Integration of powdered activated carbon in tertiary disc filtration of wastewater

Philip Isgaard & Elias Thörnqvist

Water and Environmental Engineering
Department of Chemical Engineering
Master Thesis 2016

3049

© IWA Publishing 2016 Water Science & Technology | 73.12 | 2016

Temporal variations and trends in loads of commonly used pharmaceuticals to large wastewater treatment plants in Sweden, a case study (Ryaverket)

N. Paxéus, K. Bester and Haittham El-taliawy

Chemical Engineering Journal 325 (2017) 310–321

Contents lists available at ScienceDirect

Chemical Engineering Journal

Journal homepage: www.elsevier.com/locate/cej

Chemical Engineering Journal

Ozonation efficiency in removing organic micro pollutants from wastewater with respect to hydraulic loading rates and different wastewaters

H. El-taliawy^a, M. Ekblad^{b,c}, F. Nilsson^d, M. Hagman^e, N. Paxéus^e, K. Jönsson^b, M. Cimbritz^b, J. la Cour Jansen^b, K. Bester^{a,b*}

^a Department of Environmental Science, Aarhus University, Frederiksborgvej 399, Roskilde 4000, Denmark

^b Water and Environmental Engineering, Department of Chemical Engineering, Lund University, P.O. Box 124, SE-221 00 Lund, Sweden

^c Sweden Water Research AB, Ideon Science Park, Scheelevägen 15, 223 70 Lund, Sweden

^d Primazone Production AB, Terminavägen 2, 246 42 Löddköpinge, Sweden

^e Environmental Chemistry, URM, Gryaab AB, Box 8984, 402 74 Gothenburg, Sweden

Removal of pharmaceuticals with ozone at 10 Swedish wastewater treatment plants

F. Nilsson, M. Ekblad, J. la Cour Jansen, K. Jönsson

Published December 2017, 12 (4) 871–881; DOI: 10.2166/wpt.2017.087

VA-teknik Södra

Rapport Nr. 2015-02

Ozonering för nedbrytning av organiska mikroföroreningar

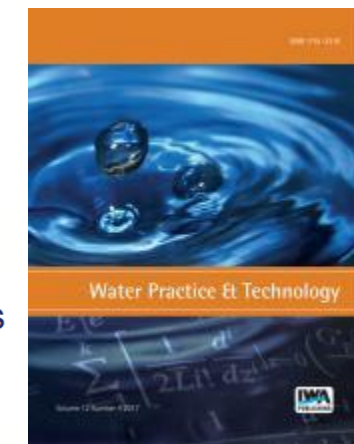
Pilottester i södra Sverige

Maja Ekblad
Michael Cimbritz
Filip Nilsson
Gustaf Ernst
Haittham El-taliawy
Susanne Tumlin
Kai Bester
Marinette Hagman
Ann Mattsson
Lena Blom
Liselotte Stålhandske
Jes la Cour Jansen

RESVAV delprojekt 1

Våra projekt

BONUS CLEAN WATER

BONUS CLEANWATER

is a research project working

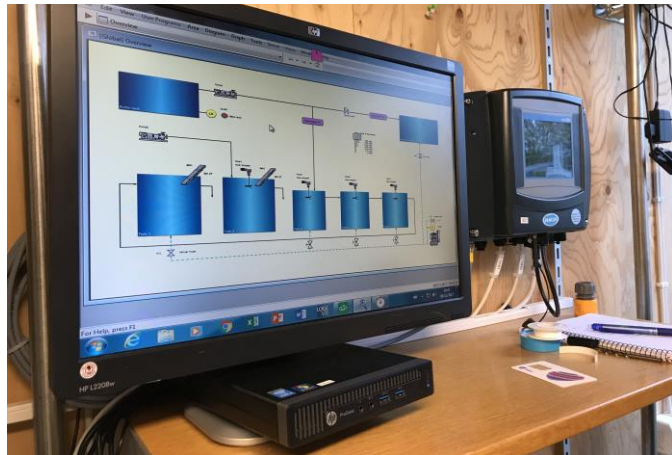
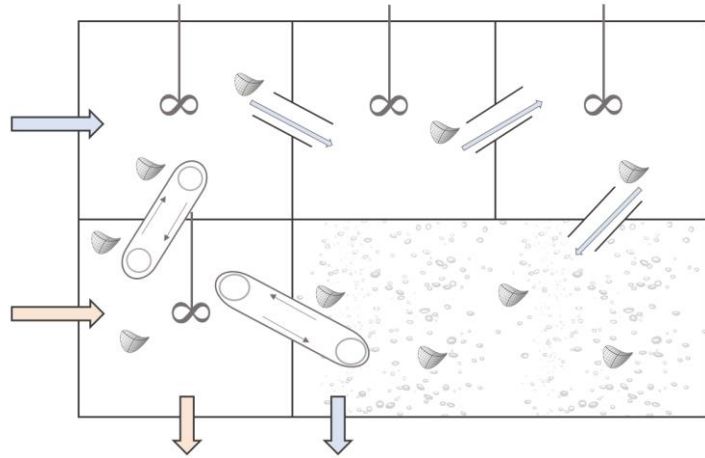
Pilotförsök på Lundåkraverket

Rening med ozon

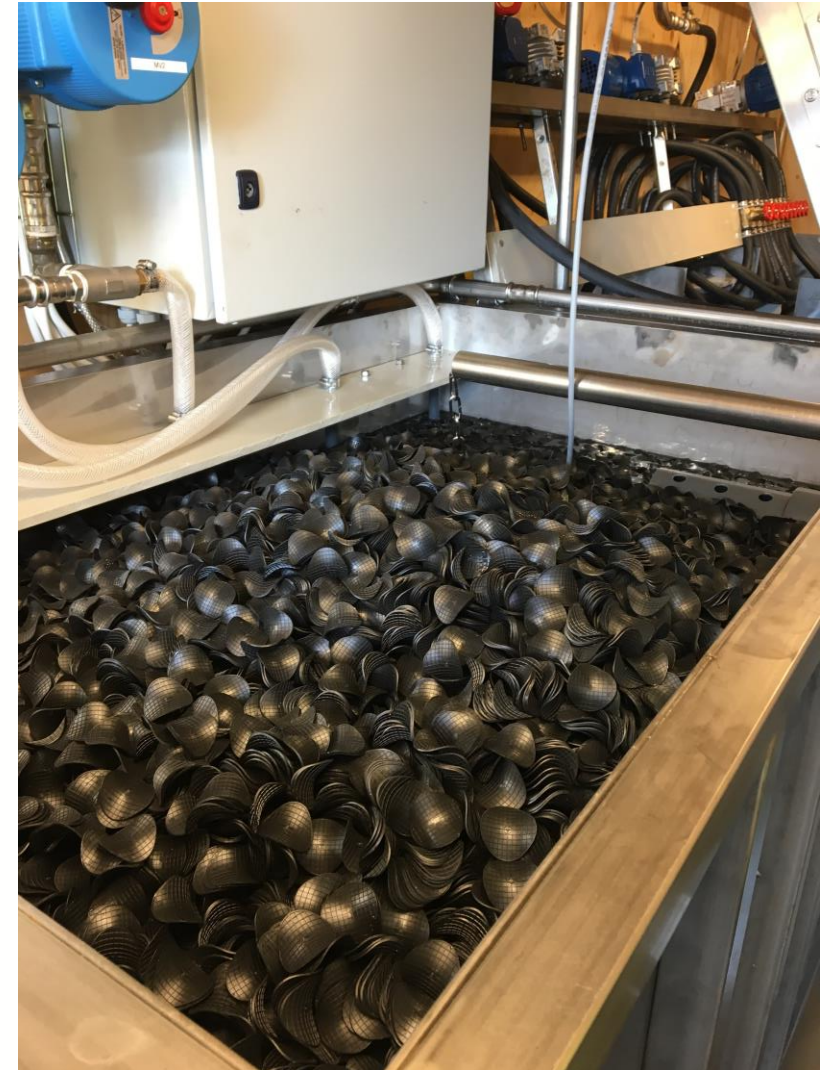
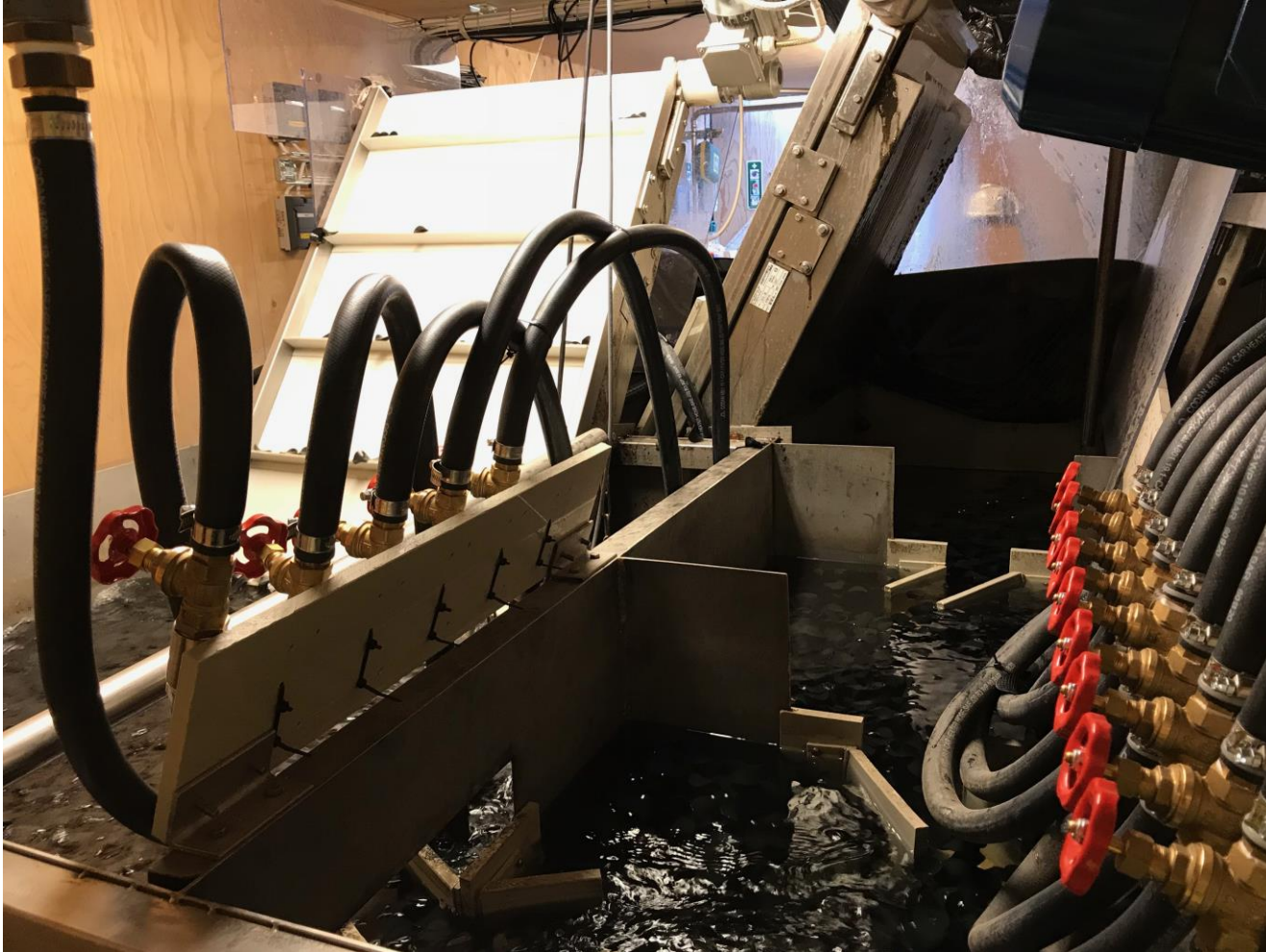

Biologisk rening

Biologisk rening

Kostnader och energiåtgång

Tabell 5.1 Kostnadsuppskattning (€/m³)* för holländska förhållanden utifrån (Mulder et al., 2015)

	20 000 pe	100 000 pe	300 000 pe
Ozon + sandfilter	€ 0,26 ± € 0,05	€ 0,22 ± € 0,04	€ 0,19 ± € 0,03
PAK + sandfilter	€ 0,30 ± € 0,04	€ 0,23 ± € 0,04	€ 0,21 ± € 0,03
GAK	€ 0,33 ± € 0,05	€ 0,31 ± € 0,04	€ 0,30 ± € 0,03

* 1 Euro ≈ 9,3 SEK (2016-03-01)

Rapport Nr 2016-04

Rening från läkemedelsrester och andra mikroföroreningar En kunskapssammanställning

Michael Cimbritz
Susanne Tumlin
Marinette Hagman
Ivelina Dimitrova
Gerly Hey
Maria Mases
Niclas Åstrand
Jes la Cour Jansen

Svenskt Vatten Utveckling

Läkemedelsrester i avloppsvatten

Vad ska bort?

Hur mycket?

HUR?

Tack!

SwedenWaterResearch.se

Diskussionsfrågor

- När är vattnet tillräckligt rent? Vilka krav ska ställas för rening av läkemedelsrester?
- Hur kan tillsynen av läkemedelsrening genomföras?
- Vad hindrar VA-Sverige att bygga för läkemedelsrening? Vilka kunskapsluckor finns? Hur ska det finansieras?